

24.01 Batı Felsefesi Klasikleri

Prof. Rae Langton

II. Aristoteles

Ders 7. *Aristoteles'in Nikomakhos'a Etik'i*

Prof. Rae Langton

Birinci kitap: 1097a-1098a.

1. *Aristoteles'in sorusu: Başlıca iyi nedir? İnsan hayatının nihai amacı nedir?* Aristoteles'e göre bu iki soru aslında aynıdır ve bu amaçla, tekrarlayarak da olsa, böyle bir başlıca iyinin olması gerektiğini iddia eder.

Yapılanlarda kendisi için istediğimiz, başka şeyleri de onun için istediğimiz bir amaç varsa ve her şeyi herhangi başka bir şey için tercih etmiyorsak (çünkü bu şekilde sonsuza kadar gider, dolayısıyla arzumuz boş ve boşuna olur), bunun iyi ve başlıca iyi olacağı açıktır. (1094a:20)

Verdiği cevap 'mutluluk' veya *eudaimonia*dır. Bu cevap Aristoteles'i bir tür *hazcı* yapar; aslında oldukça seçkin bir hazcıdır. Buradaki 'mutluluk' veya *eudaimonia*, "gelişme" fikrine "memnuniyet" fikrinden daha yakın durur: bir bitkinin veya hayvanın gelişmesi ile karşılaştırınız.

2. *Mutluluk yalnızca kendisi için amaçlanan tek şeydir.* Mutluluk amaçlar arasında eşsiz bir konuma sahiptir. Mutluluk yalnızca bir amaç olarak hedeflenen tek şeydir; başka şeylere bir araç veya alet olarak hedeflenmez: tek eksiksiz amaçtır. Bazı amaçlar (mesela zenginlik ve müzik aletleri) başka amaçların aracı olarak kullanılırlar. Mutluluk eksiksiz bir amaçtır. Peki ya zekâ, onur ve zevk? Bunlar da kısmen (zenginlik hariç) yalnızca kendileri için amaçlanırlar ancak aynı zamanda da başka şeylerin amacıdırlar –zekâ sadece kendisi olarak değil aynı zamanda mutluluğun bir aracı olarak görülür. Ancak Aristoteles'e göre hiç kimse mutluluğu başka bir şeyin aracı olarak aramaz: mutluluk her zaman kendisi için bir amaç olarak hedeflenir.

3. *Mutluluk tek başına, hayatı yaşamaya değerli kılar.* Burada Aristoteles mutluluğun başlıca iyi olduğu iddiasını desteklemek için başka bir fikir sunar. Mükemmel olan iyi *kendi içinde yeterlidir*:

Kendi içinde yeterli olmayı ise, tek başına alındığında hayatı tercih edilecek kılan ve hiçbir eksiği bulunmayan şey diye kabul ediyoruz; mutluluğun böyle bir şey olduğunu düşünüyoruz. (1097b:18)

Aristoteles sadece münzevi hayatı değil, arkadaşlar ve aileyi kapsayan sosyal bir hayatı göz önünde bulundurmaktadır; "çünkü insan kendi doğası gereği sosyal bir varlıktır".

4. *Bir amaç olarak iyi ve kendi içinde yeterli olarak iyi.* Mutluluk eylemlerin yöneldiği amaçtır ve hayatı yaşamamanın değerli olmasına yeterlidir. Aristoteles'e göre yalnızca bir amaç olarak, kendi içinde değerlendirdiğimiz şey aynı zamanda kendi içinde yeterli bir iyi olan şeydir (modern deyişle: kendinden değeri vardır). Aristoteles bu ikisinin birlikte ortaya çıktığını düşünse de, durum böyle olmak zorunda değildir. Bir düşünce bir şeye karşı tavrımızla ilgilidir: Bu şeye yalnızca kendisi için mi yoksa sadece başka şey için mi değer

veriyoruz? Diğer düşünce ise iyiliğin doğası ile ilgilidir: Bu şey kendi kendine, yalıtılmış bir halde mi iyidir, yoksa iyiliği için başka bir şeye mi dayanmaktadır? İlke olarak bizim amaç olarak değerlendirdiğimiz şeyin kendinden veya ‘kendi içinde yeterli’ değeri olmayabilir ve kendinden ‘kendi içinde yeterli’ değeri olan şeyi bir amaç olarak değerlendirmekte başarılı olmayabiliriz.

5. *‘Mutluluk nedir?’*. Bu soruya *işlev* fikri üzerinden bir cevap verilebilir. Aristoteles’in *işlev* fikrini yaşayan bir insanın doğasını anlamak için nasıl kullandığını gördük; şimdi bu fikri yaşayan insan için iyinin ne olduğunu keşfetmek için kullanılacaktır.

Mutluluğun en iyi şey olduğunu söylemede bir anlaşma varmış gibi görünmektedir ama bundan öte onun daha açık olarak ne olduğunu söylenmesi arzu edilmektedir. Belki insanın işlevinin ne olduğunu kavrarsak, bu gerçekleşebilir. Çünkü nasıl bir flütçünün, bir heykeltıraşın ve her ustanın, genellikle de bir işi ve yaptıklarının iyi olması, onların işleviyle alakalı görünüyorsa, insan için de aynen böyle düşünülebilir, tabii ki onun herhangi bir işlevi varsa. (1097b:23)

Bir şeyin işlevi sadece o şeyin ne olduğunu değil, aynı zamanda olduğu şeyin iyi bir modeli olması için de gerekeni belirler. Lir çalan birinin işlevi lir çalmaktır ve iyi bir çalgıcı ise liri iyi çalacaktır. İnsan için de böyle bir işlev var mıdır? Eğer varsa bu bize bizim için iyi olanı bulmakta faydalı olacaktır.

6. *Yaşayan başka şeylerle karşılaştırma*. İnsanların birden fazla işlevleri vardır: yaşayan varlıklar olarak beslenme, gelişme, hareket ve duyumsama işlevlerini yerine getirirler. Bu işlevler bitkiler ve hayvanlarda ortaklıklar. Bizim *gerçek* işlevimiz nedir, yani insanlara özgü olan işlev nedir? Cevap: ‘Rasyonel olanın pratik hayatı’, ‘rasyonel bir prensibe sahip olanın aktif hayatı’.

7. *İnsanların gerçek işlevleri*. İyi, genel olarak, birinin gerçek işlevini yani onu diğerlerinden ayıran, sadece ona has işlevi yerine getirmesine bağlıysa (bir bitkinin, gözün veya flüt çalan birinin işlevi olabilir) bu durumda bir insanın işlevi ‘ruhun rasyonel bir ilkeye göre olan etkinliğidir’; insan için iyi olan da “ruhun mükemmellik bağlamındaki etkinliğidir”, yani erdemdir. (1097a15-1098a8).

8. *Aristoteles’in argümanının yapısı*. Bizim bilmek istediğimiz: İnsan için iyi olan nedir? Amaçların doğasından ve kendi içinde yeterli olan iyinin doğasından kaynaklanan argümanlar bize insanlar için iyi olanın mutluluk olduğunu gösterirler. İşleve dair olan argüman bize insanlar için iyi olanın ruhun rasyonel bir ilkeye dayalı olan etkinliği olduğunu bildirir. İnsanlar için iyinin bu iki açıklaması rekabet halinde değildirler: daha ziyade bunlardan mutluluğun ne olduğunu öğrenmekteyiz: mutluluk ruhun rasyonel bir ilkeye dayanan etkinliğidir. Mutluluk, *insan işlevini iyi icra etmemizden* doğar. Bu durumda mutluluk ve erdem bir ve aynıdır.

9. *Bir kırlangıçla yaz gelmiyor* (1098a:17). Mutluluk anlık değildir veya çabucak ortaya çıkmaz, bunun yerine istikrarlı bir karakter ile süregelir.

Bir sonraki Ders için okuma: Nikomakhos’a Etik Kitap II.